

време: неспокойна и любознателна. Разказват, че е ходила като калугерка (което ще рече, че е била вдовица, тъй като омъжена жена няма право да се замонашва) в Русия заедно с внука си. По-късно той взима нейното име като своя фамилия и така изразява дълбоката си благодарност към тази удивителна жена – игуменка на самоковски женски метох. Под нейно въздействие Константин продължава образованието си в Пловдив, учи в гръцката гимназия, а след като завършва, отива в Кидония (днешна Гърция). Негов учител е Теофинос Каирис, когото къде със симпатия, къде с неприязън наричат “създател на гръцкия протестантизъм”.

През 1825 г., след като се завръща в родния си град Самоков, Фотинов изживява “голямо разочарование” и се установява в Смирна (днешния Измир в Турция). До 1828 г. се занимава изключително с търговия, но също като на баща му не му провървява кой знае колко в това начинание.

Тогава създава частно училище. Преобладава мнението, че той пръв от българските учители въвежда в преподавателската си работа така наречената Бел-Ланкастърска система, известна по нашите земи като “взаимоучителна метода”. При нея напредналите ученици обучават по-малките и изоставащите.

КОНСТАНТИН ФОТИНОВ

ПОСЛЕДНИЯТ УЧЕНИК

От 1844 до 1846 г. самоковецът Константин Фотинов издава първото българско списание - “Любословие”. Пробният му брой се появява през 1842 г. и слага началото на българския периодичен печат.

Кога точно е роден забележителният книжовник, не е известно. Повечето изследователи на делото му сочат началото на 90-те години на XVIII в. Тогава Самоков е сред сравнително богатите български градове и по нищо не отстъпва на Карлово, Сопот, Калофер, Котел и останалите балкански средища, станали родно място на не един и двама възрожденци.

Бащата на Константин Фотинов - Георги - е от известен пловдивски род. По занаят е абаджия и търговец на дребно, но така и не замогва особено. Работата му го принуждава да пътува постоянно и почти не му остава време за семейството. Характерът на Константин се оформя под влиянието на баба му Фота. Тя е рядка българка за онова

Учениците на Фотинов са както от български, така и от гръцки произход, а основните предмети са вероучение, музика, краснопис и, разбира се, аритметика. Педагогическата дейност издига авторитета на Фотинов. Присъждат му титлата “мусикословний”.

В Смирна той се отдава и на книжовен труд. На практика населението там е смесено и българинът забелязва с каква ревност гърци, арменци, евреи отстояват народностната си идентичност, като издават вестници, списания и брошурки за просвета както на децата, така и на възрастните. Дотогава Фотинов е убеден елинофил, отстояващ ненарушимостта на Константинополската патриаршия. Дори се подписва Фотиадис.

Повратът в светогледа на Фотинов съвпада с подновената работа на Борда на американските мисионери в пределите на Отоманската империя. Всъщност Бордът не прекъсва дейността си изцяло, но по време на гръцката борба за независимост (Заверата) я свежда до минимум. Независимостта на кралство Гърция е провъзгласена през 1830 г., а през 1832 сред гърците пристига мисионерът Елайъс Ригс (българите ще го нарекат просто Илия). След като служи в Атина и Аргос, Ригс осъзнава, че строгите норми, наложени от правителството на младата държава както в образователното дело и печата, така и в наредбите относно религиозния живот, ограничават дейността на мисионерите. А Американският борд има своите планове и за българите. На Елайъс Ригс се възлага да научи български и през 1838 г. той идва в Смирна. Константин Фотинов се запознава с него едва през 1842 г. Тогава българинът е преводач от гръцки във Френското генерално консулство в Смирна. Но родолюбието вече е заело най-важното място в сърцето

му и той обикаля българските земи, за да записва абонати за своите учебници и за списанието, което възнамерява да издава. Срещата с Ригс ускорява отпечатването на пробния брой на “Любословие”. Най-вероятно Ригс му предлага и модела на новото издание – мисионерите тогава списват на гръцки “Съкровище за полезни знания”.

“Любословие” започва да излиза редовно от 1844 г. Отпечатани са 24 книжки. В тях се предлага разнообразна информация от всички области на живота: има материали за просвета и образование, разглеждат се езикови проблеми, религиозни въпроси. Печатат се статии по география, физиология, хигиена, литература и естествознание, търговия и стопанство. Публикуват се анекдоти. Предвидено е място и за кратки частни съобщения.

В “Любословие”, освен като опитен педагог, Фотинов се изявява и като добър журналист и голям патриот. Несъмнено той е сред възрожденските ни книжовници с най-солидни филологически познания, но позицията му по формирането на българския книжовен език се променя коренно. Първоначалното мнение на Фотинов е, че в основата му трябва да залегнат народните говори (диалектите), а впоследствие той поставя там църковнославянския.

Бордът на американските мисионери и лично Елайъс Ригс оказват голяма помощ на Фотинов, вероятно Ригс е подбирал статии от гръцкото списание, които да се превеждат на български. Освен от абонамента “Любословие” се издържа от дарения, като основни спомоществатели са Хаджи Мавридий и Американският борд.

Списание то спира да излиза през 1846 г. Може би е чиста случайност, че същата година започва да се печата първият български вестник, издаван от Иван Богоров – “Български орел”. Причините за краткия живот на “Любословие” са много, но основната е масовата неграмотност сред българското население. Константинополската патриаршия възпрепятства националното осъзнаване на българите и по тази причина не подкрепя списанието.

НА

ФОТИНОВ ЗАПОЧВА ДЕЛОТО СИ КАТО ПЛАМЕНЕН ЕЛИНОФИЛ И ЗАВЪРШВА ЗЕМНИЯ СИ ПЪТ КАТО ГОЛЯМ ПАТРИОТ, САМООТВЕРЖЕН РАДЕТЕЛ ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА БЪЛГАРСКАТА НАЦИЯ, КУЛТУРА И ДЪРЖАВА.

ПАИСИЙ

През 1847-ма г. Фотинов се отказва от учителската професия, за да се захване отново с търговия, но не прекъсва книжовните си занимания. Дотогава той е издал една гръцка граматика (1838); “Общо землеописание вкратце за сичката земля” (Смирна, 1843); “Българский разговорник за ония, кои обичат да се навикнуват да говорят гречески” (Смирна, 1845). Вече отделил се от училището, Фотинов публикува “Душесловие за поучение на децата. Част 2. Сочинено от Т.Х. Галаудета. И преведено от гречески език на българский трудом К. Г. Фотинова” (Смирна, 1852). Изследователите определят като проява на недалновидност пристрастието на книжовника към църковнославянския език. Те намират този език за архаичен и непрактичен по отношение на ролята, която му отрежда Фотинов.

Но той остава верен на този свой принцип и когато по настояване на Британското библейско общество се заема с превода на Библията. Мисионерите – и преди всичко Ригс, който междуременно е научил български – отхвърлят първите му опити. Фотинов обаче бързо осъзнава изискването на своето време. Смята се, че голяма

част от превода на Стария Завет, използван с успех и в наши дни, принадлежи на книжовника от Самоков.

През 1855 г. в Смирна излиза от печат “Псалтир или книга псаломска” преведена с помощта на Ел. Ригс. През 1857 г. тя има още две издания. Четвъртото (1860), петото, шестото (1866) и седмото (1871) са публикувани, когато Фотинов вече не е между живите.

Във връзка с работата си над превода на Библията през 1857 г. Константин Фотинов се премества в Истанбул, където работи в протестантското книгоиздателство. По-голямата част от времето си той отделя за редактиране на Новия Завет в превод на Неофит Рилски. Неотлъчно до него е Елайъс Ригс. От някои писма и бележки на Фотинов става ясно, че е обмислил идеята за ново списание – “Лист любословний, повестний и торжищний”.

На 29 ноември 1858 г. смъртта слага край на всичките му планове и копнежи да види българите наравно с други християнски народи. Тази загуба е тежък удар и за екипа, поставил си благородната цел да преведе Свещеното Писание на говорим български и така да помогне за спасяването на много души. Но по Божията воля скоро се намира заместник на Фотинов – неговият съгражданин Христодул Костович Сичан Николов. Делото на благовестието продължава.

В периода 1842-1858 г. с помощта на американския си партньор Елайъс Ригс Фотинов издава около 20 книги, отпечатани на мисионерската преса на А. Дамиан в Цариград. По естеството на работата и възгледите си Константин Фотинов е прототип на българския възрожденски интелектуалец. Той започва делото си като пламенен елинофил и завършва земния си път като голям патриот, самоотвержен радетел за възстановяване на българската нация, култура и държава.

Иван Шишманов го нарича “последният ученик на Паисий и учителят на Раковски”¹.

Манол
Манолов

¹ Петров, М., В. Илиева, Г. Димитров, Д. Донеv. Списание “Любословие” – в www.evangeliskivestnik.net. 10. 01. 2006